

پرورش ماهی خاویاری در استخر، راه حل کوتاه‌مدت به جای چاره اصلی

رناد منشو

محمد پورکاشمی، رئیس انستیتو تحقیقات بین‌المللی ماهی‌های خاویاری ایران، می‌گوید که احیای جایگاه خاویار ایران در جهان نیاز به عزم ملی و تلاش همگانی دارد و تنها راه حلی که داده است پرورش مصنوعی ماهی‌های خاویاری است.

وی با اذعان به این که سهم کنونی ایران از تولید خاویار در جهان «ناچیز» است گفته است که ایران در سال جاری کل ماهی‌های خاویاری صید شده را برای احیای ذخایر به مراکز تکثیر و بازسازی ذخایر این ماهی‌ها تحویل می‌دهد.

ایران در سال گذشته چهار و نیم تن خاویار تولید کرده که نسبت به ده سال قبل، کاهش ۱۰ برابری را نشان می‌دهد.

طبق اظهارات علی‌اکبر خدایی، دبیرکل اتحادیه صادرکنندگان آبیان ایران، ایران در سال ۷۹ موفق به تولید ۴۰ تن تخم ماهی استروژن (خاویار) شده بود.

ایران از سال گذشته شروع به صادرات آبیان پرورشی نیز کرده است و انتظار می‌رود از سال جاری، بتواند خاویار و گوشت ماهی خاویار پرورشی صادر کند. ایران در سال گذشته با مجوز سایتس، کنوانسیون تجارت گونه‌های در معرض انقراض گیاهی و جانوری، موفق به صادرات دو تن گوشت خاویار شده است.

هم اکنون چهار گونه اصلی ماهی خاویاری در دریای خزر زندگی می‌کنند که عبارت‌اند از بلوگا، شیب (کلمه)، اوزون‌بورون و تاس‌ماهی (نوع ایرانی قره‌بورون و نوع روسی چالباش).

همه این انواع ماهی در لیست حیوانات در معرض خطر انقراض نسل «اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت» که مقر آن در سوئیس است قرار دارد.

انستیتوی بین‌المللی تحقیقات ماهی‌های خاویاری نیز گزارش کرده است که اگر چاره‌ای اندیشیده نشود، ماهی‌های خاویاری خزر که قدمت آن‌ها ۲۰۰ میلیون سال تخمین زده می‌شود در ۱۰ سال آینده تماماً نابود خواهند شد.

در همین حال ایران می‌گوید که برای احیای جایگاه خود در بازار خاویار رو به پرورش مصنوعی ماهی‌های خاویار خواهد آورد.

پرورش ماهی خاویاری در استخر

هم اکنون در ۲۵ کشور دنیا از طریق پرورش مصنوعی سالانه ۸۰ الی ۱۰۰ تن خاویار وارد بازار می‌شود که به گفته آقای خدایی، سهم ایران در تولید خاویار مصنوعی تنها چند کیلوگرم در سال است.

در همین زمینه چنگیز اسماعیلی، رئیس مرکز علمی خزر دانشگاه دولتی باکو، در مصاحبه با

رادپرفردا می‌گوید که راه حل احیای ماهی‌های خاویاری رو به نابودی در خزر، ایجاد پرورشگاه‌های مصنوعی خاویار ماهی نیست.

به گفته وی، نه ایران و نه هیچ کشور ساحلی خزر نمی‌تواند جایگاه از دست رفته خود در بازار خاویار را از طریق پرورش این ماهی‌ها در سالن‌های مصنوعی احیا کند، چرا که طعم، کیفیت و خواص تخم خاویار بستگی به هزاران عامل گوناگون در محیط طبیعی دارد که ماهی خاویاری در آن زندگی می‌کند و بدون این عوامل بیولوژیک و میکروارگانیسم‌ها اصولاً صحبت از کیفیت خاویار بی‌معناست.

به گفته این کارشناس، بهتر است کشورهای ساحلی خزر به جای میان‌برها و راه‌حل‌های سریع و کم‌هزینه (از لحاظ اقتصادی) در خصوص ماهی‌های خاویاری رو به نابودی خزر چاره‌ای اساسی بیندیشند.

کشورهای ساحلی خزر تا سال گذشته سالانه ۹۰ میلیون بچه‌ماهی خاویاری را از طریق پرورش مصنوعی به دریای خزر رها می‌کردند، رقمی که به گفته تارنیل ممدلی، مشاور وزیر محیط زیست و نماینده آذربایجان در کمیسیون مشترک منابع زیست‌آبی دریای خزر، هم اکنون به کمتر از نصف تقلیل یافته است.

آقای اسماعیلی می‌گوید که ۲ تا ۳ درصد بچه ماهی‌های خاویاری که به دریای خزر رها می‌شوند، شانس زنده ماندن دارند.

به گفته وی، هم اکنون مشکلات طبیعی زیست‌محیطی مانند تکثیر نوع شانهدار مهاجم بنام می‌نوپسیس که با از بین بردن پلانکتون‌ها (منبع تغذیه ماهی‌های کوچک کیلکا که به نوبه خود منبع تغذیه ماهی‌های خاویاری هستند) اکوسیستم خزر را به هم ریخته است، خطر اصلی برای ماهی‌های خاویاری است که کشورهای ساحلی هیچ اقدامی در این زمینه نکرده‌اند.

وی می‌گوید که از سال ۲۰۰۹ کشورهای آلمان، کانادا و غیره از طریق تکثیر و پرورش مصنوعی ماهی‌های خاویاری دریای خزر در استخرها و مراکز پرورش ماهی اقدام به تولید و صادرات خاویار کرده‌اند، اما کیفیت این خاویارها قابل مقایسه با خاویار طبیعی خزر نیست.

یک سال تاخیر برای یک جلسه

از نظر این کارشناس آذربایجانی، بی‌توجهی دولت‌مردان کشورهای ساحلی خزر به ضرورت همکاری‌های مشترک برای احیای محیط زیست خزر بزرگ‌ترین عامل تهدید کننده ماهی‌های خاویاری است.

به گفته وی، کشورهای ساحلی به جای تفاهم و ایجاد مکانیسم مشترک، سعی در تهمت زدن به همدیگر دارند.

«رود ولگای روسیه که از قسمت عظیمی از روسیه عبور می‌کند و چرکاب‌ها، مواد صنعتی و زباله‌ها را با خود می‌آورد، تامین‌کننده ۸۰ درصد آب خزر است. در طی ۱۰ سال گذشته سطح آلودگی خزر از ولگا افزایش نیافته است. در ۱۰ سال گذشته هیچ پالایشگاهی در کنار دریا ساخته نشده، اگر ادعا هست که آلودگی نفتی ایجاد شده، از طریق عکس‌برداری هوایی می‌توان صحت و سقم آن را مشخص کرد که در اطراف کدام پالایشگاه یا میدان نفتی لکه‌های بزرگ نفت دیده می‌شود. در ۱۰ سال گذشته شدت و میزان افشانه‌های گلی در دریای خزر افزایش نیافته که باعث افزایش کدورت آب شود.»

آقای اسماعیلی می‌گوید که دلیل کاهش ماهی‌های خاویاری اولاً باندهای صید قاچاق خاویار است که آماری از فعالیت آن‌ها در دست نیست، چرا که کشورهای ساحلی با همدیگر همکاری نمی‌کنند.

مسئله دوم نیز به خود همین عدم همکاری برمی‌گردد. برای نمونه، یک سال است که موضوع منع

صید ماهی‌های خاویاری در خزر در اجلاس سران کشورهای ساحلی در خزر مطرح شده، اما کمیسیون مشترک منابع زیست‌محیطی دریای خزر از آن تاریخ تاکنون حتی یک جلسه هم نتوانسته است بگذارد و در مورد این مسئله مذاکره کند.

کشورهای ساحلی دریای خزر تاکنون موفق به امضای دو کنوانسیون در زمینه دریای خزر شده‌اند. در سال ۲۰۰۳ در نشست سران کشورهای ساحلی کنوانسیون عمومی حفظ محیط زیست دریای خزر (فقط در محدوده ۱۵ مایلی از ساحل) به امضا رسید و در ۱۸ نوامبر سال ۲۰۱۰ (۲۷ آبان) در سومین نشست سران کشورهای ساحلی خزر کنوانسیون امنیتی دریای خزر منعقد شد. با این همه، مذاکره بر سر نحوه اجرا کردن کنوانسیون‌های مذکور هنوز ادامه دارد.

در اجلاس سران کشورهای ساحلی در ماه نوامبر سال گذشته، موضوع ممنوعیت صید ماهی‌های خاویاری با پیشنهاد قزاقستان مطرح شد و قرار شد که اجلاس کمیسیون مشترک منابع زیست‌آبی کشورهای ساحلی در ۲۲ دسامبر برگزار شود، اما با گذشت یک سال این جلسه هنوز برگزار نشده است.

برچیده تبرستان از رادیو فردا، ۱۲ مهر ۱۳۹۰

<http://www.radiofarda.com/articleprintview/24348794.html>